

JAROSŁAW STULCZEWSKI

 [HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-8355-3975](https://orcid.org/0000-0002-8355-3975)

JAROSLAW.STULCZEWSKI@O2.PL

Towarzystwo Przyjaciół Zduńskiej Woli

Z dziejów Ochotniczej Straży Pożarnej w Zborowskim (1923–2023)

From the history of the Volunteer Fire Department
in Zborowskie (1923–2023)

Streszczenie: Ochotnicza Straż Pożarna w Zborowskim (obecnie gmina Zduńska Wola) zapoczątkowała swoją działalność w roku 1923 i obejmowała ona swoim zasięgiem miejscowości: Czartki, Laskowiec i Zborowskie. W 1935 r. stanęła we wsi, pobudowana z betonowych pustaków, strażnica. Jednostkę przed wybuchem wojny tworzyli katolicy i ewangelicy. Liczyła 12 członków czynnych (1938) i nie zaprzestała swojej działalności w czasie okupacji niemieckiej. Jako jedna z pierwszych jednostek na tym terenie straż w Zborowskim w pierwszych miesiącach 1945 r. podjęła na nowo działalność. W 1960 r. wzbogaciła się o motopompę. Z roku na rok aktywność straży słabła i znacząco się ograniczała do niezbędnego minimum. U progu XXI w. jednostka stała na granicy upadku i likwidacji. W kolejnych latach nastąpiły jednak pozytywne zmiany w funkcjonowaniu straży. W 2005 r. pozyskano pierwszy lekki samochód pożarniczy, a kolejne działania, których celem było zwiększenie taboru oraz wyposażenia ratowniczo-gaśniczego, doprowadziły 14 XII 2009 r. do wpisania straży do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. 13 V 2023 r. zorganizowano uroczystości 100-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej w Zborowskim. Jednostka liczy dziś 40 osób.

Słowa kluczowe: straż pożarna, Zborowskie, jednostka ochrony przeciwpożarowej, gmina Zduńska Wola

Summary: The Volunteer Fire Department in Zborowskie (currently the Zduńska Wola commune) began its activity in 1923 and controlled the following locations: Czartki, Laskowiec and Zborowskie. In 1935, a watchtower was built in the village from concrete blocks. Before the outbreak of the war, the unit was made of Catholics and Evangelicals. It had 12 active members (1938) and did not cease its activity during the German

occupation. As one of the first units in this area, the fire department in Zborowskie resumed its activity in the first period of 1945. In 1960, it was enriched with a motor pump. Year by year, the activity of the fire department weakened and was limited to the necessary minimum. At the beginning of the 21st century, the unit was on the verge of collapse and liquidation. However, the following years brought positive changes for the fire brigade. In 2005, the first light fire truck came, and subsequent actions aimed at increasing the rolling stock and improving the equipment of the fire extinguishing, that on December 14, 2009, the Fire Department was entered into the national rescue and firefighting system. On May 13, 2023, the 100th anniversary of the Volunteer Fire Department in Zborowskie was organized. The unit currently has 40 people.

Keywords: fire department, Zborowskie, fire protection unit, Zduńska Wola commune

Wprowadzenie

Działalność ochotniczych straży pożarnych koncentruje się głównie na terenach wiejskich i ma zauważalnie lokalny wymiar (miejscowość, gmina). Zdecydowana większość jednostek swoją aktywnością nie wykracza poza granicę macierzystego powiatu. Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) jest organizacją pozarządową utworzoną na takich samych zasadach jak stowarzyszenie i funkcjonuje obecnie na podstawie ustawy z dnia 7 IV 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach. Jednak jej zakres działalności zasadniczo reguluje Ustawa z dnia 24 VIII 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, a także Ustawa z dnia 17 XII 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych. Wspomniane regulacje prawne w dużej mierze determinują działalność OSP, tj. określają prawa i obowiązki, a także specyficzne źródła i sposoby finansowania oraz relacje z miejscowym samorządem¹. Każda jednostka OSP działa dodatkowo na podstawie uchwalonego przez siebie statutu.

Podstawowym filarem w funkcjonowaniu OSP jest działanie na rzecz ochrony życia, zdrowia i mienia przed pożarami, klęskami żywiołowymi i zagrożeniami ekologicznymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami. Jednak wiele jednostek działa także na polu kulturalnym, oświatowym czy sportowym. Zasadniczo ma na to wpływ ich bogata przeszłość i budowana przez kolejne pokolenia tradycja.

W roku 2023 minęło sto lat od powstania OSP w Zborowskim. Jednostka obecnie położona jest w gminie Zduńska Wola (12 km na północny zachód od Zduńskiej Woli). Od czasu powołania całkowitemu przeobrażeniu uległy warunki jej działalności, a zwłaszcza wyposażenie w sprzęt ratowniczo-gaśniczy. Straże pożarne istniejące

1 Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: DURP) 1989 nr 20 poz. 104, Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach; ibidem, 1991 nr 81 poz. 351, Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej; ibidem, 2021 poz. 2490, Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych.

w okresie międzywojennym – do których należy omawiana jednostka – oprócz wypełniania swoich statutowych obowiązków, spełniały ważną kulturotwórczą rolę, zwłaszcza na terenach wiejskich.

Aktualnie w gminie Zduńska Wola istnieje czternaście jednostek ochrony przeciwpożarowej, z czego aż dziewięć z nich może się pochwalić proveniencją sprzed roku 1939. Na wspomnianym obszarze straż we wsi Zborowskie powstała jako jedna z pierwszych².

Największym problemem przy przygotowywaniu niniejszego tekstu była znikoma i niewystarczająca baza źródłowa. Dotyczyło to zarówno okresu międzywojennego, jak i praktycznie wszystkich lat trwania Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Materiały wytworzone we wspomnianych czasach zaginęły, a w następstwie zapewne bezpowrotnemu zniszczeniu. W tej sytuacji posiłkowano się kroniką strażacką oraz niewielką ilością materiałów źródłowych, będących w zasobie państwowej służby archiwalnej. Artykuł jest przyczynkiem do dziejów jednostki i pierwszym krokiem do dalszych badań nad historią OSP w Zborowskim.

Powstanie i rozwój jednostki

Ochotnicza Straż Pożarna w Zborowskim, według kroniki strażackiej, została utworzona w roku 1923³. To jedyna i zdawkowa informacja, która w obliczu braku materiałów źródłowych nie pozwala na jej jednoznaczne potwierdzenie. Wspomniana kronika mówi, że pierwszy sprzęt ratowniczo-gaśniczy, czyli: pompa ręczna, topory, kaski i pasy, zostały zakupione w roku 1925 – czyli dwa lata po utworzeniu we wsi strażnicy – jednak jednostka oficjalnie została zarejestrowana dopiero z dniem 19 VIII 1927 r., na mocy postanowienia Wojewody Łódzkiego i wciągnięta do rejestru stowarzyszeń i związków pod numerem 1607, jako: „Towarzystwo Ochotniczej Straży Pożarnej w Zborowskim, pow. Sieradz”⁴.

Czym było spowodowane, że rejestracja nastąpiła z tak dużym opóźnieniem? Zaniedbaniem, brakiem potrzeby faktycznego urzeczywistnienia działalności czy innymi problemami? Nie jest to jednak odosobniony przypadek w okresie międzywojennym, gdy powstaje straż, ale formalnie zostaje zarejestrowana z różnych względów kilka miesięcy, rok, a nawet kilka lat później. Tak też mogło być faktycznie w przypadku OSP w Zborowskim.

2 Według tradycji uznaje się, że wcześniej powstały jednostki w Pratkowie i Zamłynie. M. Michałski, *W Polsce odrodzonej (1918–1939)*, [w:] *Monografia Gminy Zduńska Wola. Od rozbiorów do współczesności*, pod red. J. Stulczewskiego i Ż. Włodarczyka, Zduńska Wola 2023, s. 239–248.

3 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

4 Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego 1927, nr 25, s. 294, Zarejestrowane stowarzyszenia i związki.

W 1928 r. lokalna prasa donosiła, że mieszkańcy gminy Wojsławice, w której wówczas położona była wieś Zborowskie, wykazywali znaczącą aktywność w kierunku rozwijania sieci ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy. Samorząd gminny tworzony w ten czas przez dwanaście gromad (Annapole, Izabelów, Korczew, Męcka Wola, Mokre Wojsławskie, Pratków, Rębieskie, Tymienice, Wojsławice, Wólka Wojsławska, Zamłynie i Zborowskie) posiadał na swoim terenie sześć jednostek (Izabelów, Korczew, Pratków, Wojsławice, Zamłynie, Zborowskie), czyli aż dwie wsie przypadały na jedną straż. Nie było drugiej takiej gminy w powiecie sieradzkim. Korespondent w swoim artykule podkreślał⁵: „straże te posiadają dostateczny tabor narzędzi pożarniczych, za wyjątkiem straży świeżo zorganizowanych. Na strażach wymienionych jeszcze nie koniec, gdyż projektuje się jeszcze założenie dwóch straży, które w roku przyszłym na pewno powstaną”.

Przez cały okres dwudziestolecia międzywojennego nie powstała jednak na tym terenie już żadna strażnica. Trudno dziś odpowiedzieć na pytanie, co mogło być tego przyczyną. Skutecznie uniemożliwia nam to brak zachowanych źródeł. Kryzys lub niedostatek miejscowej ludności – to tylko domysły.

Straż w Zborowskim obejmowała swoim zasięgiem miejscowości: Czartki, Laskowiec i Zborowskie. Według przekazów ustnych (na które brak jest potwierdzenia w źródłach pisanych), jednostka początkowo miała swoją siedzibę we wsi Czartki⁶. Możliwe, że tak było do momentu wybudowania własnej remizy, gdyż zgromadzony sprzęt mógł być składowany w wynajętej szopie u jednego z gospodarzy należących do straży.

Pierwszymi członkami straży byli: Jan Grzelak, Otto Gusse, Edmund Günter, Stanisław Hebel, Jan Kiebornik, Juliusz Kiebornik, Franciszek Grądkowski, Władysław Piasecki, Franciszek Sawicki, Ignacy Subczyński, Józef Subczyński, Emil Szejter, Franciszek Tęsiorowski i Józef Tęsiorowski⁷. W 1928 r. w pierwszym znanym Zarządzie zasiadali: Ignacy Subczyński (prezes), Jan Grzelak (naczelnik), Józef Tęsiorowski (sekretarz) i Adam Grzelak (skarbnik)⁸.

Jednostkę należy zaliczyć do straży posiadających odmienny charakter od innych istniejących na tych terenach do wybuchu wojny. Szczególny wpływ na to miał aspekt wielowyznaniowy i wielonarodowy panujący w tej niewielkiej wiejskiej jednostce.

5 J.K., *Z powiatów Wieluńskiego, Sieradzkiego i Zduńskiej Woli*, „Goniec Sieradzki”, 6 XII 1928, nr 159, s. 2.

6 Ustalenia własne, notatki w zbiorach autora.

7 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

8 Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, Akta gminy Wojsławice w Korczewie, sygn. 550, b.p., Wykaz Straży Pożarnych Ochotniczych, działających na terenie gminy Wojsławice, powiatu sieradzkiego.

Straż tworzyli katolicy i ewangelicy, którzy także w formie mieszanej zasiadali w Zarządzie jednostki. Wieś Zborowskie w latach 20. XX w. zamieszkiwało 155 osób. Przeważali ewangelicy – 91 mieszkańców (58,71% – należący do parafii ewangelicko-augsburskiej w Zduńskiej Woli), katolikami były 64 osoby. Z kolei swoją narodowość jako niemiecką deklarowało aż 92 mieszkańców. Odmienne było w Czartkach i Laskowcu, tam przeważali katolicy, a ewangelicy stanowili znaczną mniejszość⁹.

Pozytywne zmiany w funkcjonowaniu straży przyniósł początek lat 30. XX w., gdy wybrano nowy Zarząd. Dnia 5 III 1933 r. w jego skład weszli: prezes – ks. Antoni Miklaszewski (Męka), wiceprezes – Franciszek Tutek (Czartki), naczelnik – Józef Piórun (Zborowskie), zastępca naczelnika – Kazimierz Chojnacki (Zborowskie), sekretarz – Zofia Zawadzka (Zborowskie), skarbnik – Stanisław Wawrzyniak (Czartki), gospodarz – Józef Subczyński (Czartki)¹⁰.

Wybrany na funkcję prezesa ks. Miklaszewski (ur. 1876) nie pochodził z powiatu sieradzkiego oraz nie mieszkał na terenie gminy Wojsławice. Zamieszkiwał on w sąsiedniej gminie Męka, gdzie pozostawał proboszczem miejscowej parafii. Z ruchem pożarniczym zetknął się już wcześniej, podczas swojego pobytu w Gosławicach (współcześnie w granicach Konina), gdzie od 1910 r. był administratorem parafii. W 1918 r., gdy Polska odzyskiwała niepodległość, założył tam straż ogniową, pobudował remizę, założył bibliotekę gminną oraz kilka innych instytucji, m.in. dzięki niemu powstały trzy szkoły. Ks. Miklaszewski musiał być kimś znaczącym, skoro dwukrotnie usiłowano go skłonić, aby kandydował na posła do Sejmu¹¹. W 1922 r. został przeniesiony na probostwo do Męki¹². W latach 1931–1933 ks. Miklaszewskiego odnajdujemy w składzie Zarządu OSP w Polkowie (współcześnie w gminie Zduńska Wola), gdzie zasiadał jako wiceprezes¹³. Ten niepospolity kapłan prezesem jednostki pozostawał zapewne do września 1939 r. Po zajęciu tych terenów przez Niemców władze okupacyjne pozwoliły mu pozostać na parafii w Męce, gdzie zmarł 5 maja 1940 r. (pochowany został na miejscowym cmentarzu parafialnym)¹⁴.

9 *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie pierwszego powszechnego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych*, t. 2: *Województwo łódzkie*, Warszawa 1925, s. 103–104.

10 Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Wojewódzki Łódzki, sygn. 2263, b.p., Kwestionariusz.

11 K. Rulka, *Ks. Antoni Miklaszewski*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1989, dod. do nr. 10–11, s. 54–55.

12 „Rocznik Diecezji Włocławskiej na rok 1931”, Włocławek 1931, s. 194; „Rocznik Diecezji Włocławskiej 1939”, Włocławek 1939, s. 118.

13 Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Wojewódzki Łódzki, sygn. 2159, b.p., Kwestionariusz.

14 K. Rulka, *op. cit.*, s. 55.

FOT. 1 Ochotnicza Straż Pożarna w Zborowskim, lata 30. XX w. W górnym rzędzie stoją od lewej: A. Kamer, Czesław Malinowski, A. Günter, August Orkowski, Wilhelm Szejter, Wilhelm Kiebertnik. W dolnym rzędzie stoją od lewej: Emil Szejter, Wilhelm Gusse, Franciszek Sawicki, Jan Kamiński, Ignacy Kamiński, Kazimierz Chojnacki, Juliusz Kiebertnik, Seweryn Tutek. Źródło: Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

Jak nietrudno można zauważyć, funkcję prezesa Zarządu straży w Zborowskim pełniła osoba niemająca bezpośredniego związku z miejscowością, w której była jednostka, a nawet nie musiała mieszkać w tej samej gminie. Pośrednio ks. Antoni Miklaszewski był związany z wsią Zborowskie oraz Czartki i Laskowiec przez fakt, że mieszkający tutaj katolicy przynależeli do parafii w Męce. Stanowisko, które objął, miało w ten czas charakter reprezentacyjny i honorowy – zajmowała je więc osoba mająca zaufanie i autorytet wśród miejscowego społeczeństwa.

W 1933 r. członkami zborowskiej straży, oprócz wcześniej wspomnianych osób, byli: Walenty Ciapa (Zborowskie), Rudolf Gauza (Zborowskie), Stanisław Grzelak (Czartki), Waclaw Hebel (Czartki), Władysław Heblewski (Laskowiec), Franciszek Jakubowiak (Czartki), Ignacy Kamiński (Czartki), Józef Kaniecki (Czartki), Erich Kiebertnik (Zborowskie), Czesław Malinowski (Laskowiec), Michał Przewoźny (Zborowskie), Jan Tutek (Zborowskie), Józef Tutek (Czartki), Zygmunt Tutek (Czartki), Andrzej Wawrzyniak (Czartki). Łącznie straż zrzeszała 23 osoby¹⁵.

¹⁵ Archiwum Państwowe w Łodzi, Urząd Wojewódzki Łódzki, sygn. 2263, b.p., Kwestionariusz.

W kolejnych latach nastąpiły nieznaczne zmiany w składzie Zarządu. W 1934 r. naczelnikiem został Kazimierz Chojnacki, zastępcą naczelnika Aleksander Lesner (Czartki). W roku następnym w Zarządzie zasiadali: prezes – ks. Antoni Miklaszewski, wiceprezes – Józef Subczyński, naczelnik – Kazimierz Chojnacki, sekretarz – Zofia Zawadzka, skarbnik – Andrzej Wawrzyniak i gospodarz – Juliusz Kiebornik¹⁶. W latach 1934–1935 w Zarządzie byli: prezes – ks. Miklaszewski, wiceprezes – Franciszek Tutek (Czartki), skarbnik – Stanisław Wawrzyniak, sekretarz Zofia Zawadzka, naczelnik Kazimierz Chojnacki, zastępca naczelnika Aleksander Lesner (Czartki) i gospodarz Józef Subczyński. Wybrany w 1935 r. Zarząd stanowili: prezes – ks. Miklaszewski, naczelnik – Kazimierz Chojnacki, wiceprezes – Józef Subczyński, sekretarz – Zofia Zawadzka, skarbnik – Andrzej Wawrzyniak (Czartki) i gospodarz – Juliusz Kiebornik (Zborowskie). W składzie Zarządu wybranego 22 IV 1936 r. brak było wiceprezesa Józefa Subczyńskiego, a w skład sześciuosobowego prezydium wszedł jako członek Franciszek Sawicki (Zborowskie). W ostatnim przed wybuchem wojny znanym składzie Zarządu, w 1938 r., poszczególne funkcje pełnili: prezes – ks. Miklaszewski, wiceprezes – Franciszek Sawicki, skarbnik – Andrzej Wawrzyniak, sekretarz – Jan Kamiński (Zborowskie) i gospodarz Juliusz Kiebornik¹⁷.

W latach 1923–1939 straż wyjeżdżała do pożarów około 60 razy. Jednostka przed wybuchem wojny (1938) liczyła dwunastu członków czynnych. Warto podkreślić, że w 1935 r. zapewne niemałym wysiłkiem stanęła w Zborowskim pobudowana z betonowych pustaków strażnica. Była to jednoizbowa budowla pokryta dachówką¹⁸.

Trzeba pamiętać, że ochotnicze straże pożarne były w okresie dwudziestolecia międzywojennego jednymi z najważniejszych organizacji współtworzących życie społeczne na polskiej wsi. Jednoczyły i zrzeszały ludzi różnych poglądów, wyznań i zawodów, którzy wyrażali chęć nieodpłatnej pracy na rzecz własnego środowiska. Niekoniecznie uczestnicząc tylko w wyjazdach do pożarów oraz okresowych ćwiczeniach i zawodach, ale angażując się w niemniej ważną w tym okresie działalność kulturalno-oświatową, tj. organizując okolicznościowe akademie, uroczystości, przedstawienia, widowiska, teatryki czy pogadanki, odczyty i wszelakie kursy doszkalające.

Okupacja niemiecka (1939–1945)

Na terenach polskich, wcielonych w 1939 r. do nowej prowincji Rzeszy Niemieckiej, nazwanej Krajem Warty, wprowadzono organizację ochrony przeciwpożarowej, obowiązującą dotychczas na terenach niemieckich, według postanowień Ustawy

16 Ibidem.

17 Ibidem.

18 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

z 23 XI 1938 r. o gaśnictwie pożarowym (zwalczaniu pożarów)¹⁹. Działający w niepodległej Polsce Związek Ochotniczych Straży Pożarnych rozwiązano, a straże ochotnicze, celem zapobiegania pożarom, dopuszczono do istnienia tylko w formie pomocniczej ochronnej policji pożarowej tzw. Freiwillige Feuerwehr. Mimo rozwiązania wszystkich organów władzy państwowej, jak i organizacji społecznych, ochotnicza straż w Zborowskim nie zaprzestała swojej działalności. Stała się jednostką niemieckiej przymusowej policji pożarowej, która przejęła bazę lokalową oraz sprzęt, będący dotychczas na wyposażeniu straży polskiej. Zarząd jednostki, wybrany jeszcze przed wojną, musiał jednak zostać rozwiązany. Zwierzchnikami straży mogli być tylko Niemcy, a zastępcami lub pomocnikami Polacy. Służba w niej dla wielu była obowiązkowa. Do jednostki często włączano wszystkich mężczyzn danej społeczności w wieku od 16 do 40 lat, którzy mieli obowiązek stawiania się do pożaru, jak i na ćwiczenia. Utrudnieniem w służbie było obligatoryjne wprowadzenie do regulaminu organizacyjnego straży języka niemieckiego. Strażacy w czasie okupacji na terenie Kraju Warty posiadali specjalne umundurowanie, jakie przysługiwało strażakom w niemieckiej Rzeszy²⁰. W przypadku straży w Zborowskim takowe umundurowanie posiadał tylko dowódca (komendant), którym został z polecenia władz okupacyjnych Juliusz Kiebnik (dotychczasowy gospodarz)²¹. Strażacy, którzy nie posiadali umundurowania, otrzymali specjalne opaski. Opaskę w kolorze białym z napisem w języku niemieckim – służba przeciwpożarowa – i odciskami tuszowymi pieczętek okrągłych landratury (starostwa) i straży pożarnej noszono na lewym ramieniu. Po skończonej akcji czy służbie komendant straży miał obowiązek zebrać opaski i przechowywać je w remizie strażackiej.

Warto zaznaczyć, że Niemcy szczególnie na terenach wiejskich bardzo dbali o służby pożarnicze i ich sprzęt. Jednostkom wydawano nowoczesne, jak na tamte czasy, urządzenia i pojazdy służące do likwidacji pożarów.

Nowa rzeczywistość

Pod koniec stycznia 1945 r. do powiatu sieradzkiego wkroczyły radzieckie jednostki Armii Czerwonej. W ten czas, w Zborowskim został zabity przez czerwonoarmistów Juliusz Kiebnik (ur. 1890) od lat związany z miejscową strażą. Poniósł śmierć, ponieważ zobaczono go w mundurze niemieckim. Nie miało żadnego znaczenia, że było

19 M. Niemiec, *Status ochotniczych straży pożarnych w Niemczech*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2018, nr 3861, s. 61.

20 J. Stulczewski, *Czas okupacji niemieckiej (1939–1945)*, [w:] *Monografia Gminy Zduńska Wola. Od rozbiorów do współczesności*, pod red. J. Stulczewskiego i Z. Włodarczyka, Zduńska Wola 2023, s. 273–274.

21 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

to umundurowanie służby pożarniczej. Dodać należy, że w opinii współmieszkańców w czasie wojny zachowywał się poprawnie w stosunku do ludności polskiej. Żył z Polakami w zgodzie, tak samo jak przed wojną²².

Lata powojenne to niewątpliwie trudny okres ze względu na konieczność odbudowy przedwojennych jednostek ochrony przeciwpożarowej. Straż w Zborowskim podjęła na nowo działalność jako jedna z pierwszych w gminie Wojsławice. Zniszczenia budynków remiz oraz polityka wkraczających władz radzieckich spustoszyła majątek jednostek, m.in. ograbiono magazyny strażackie ze sprzętu ponemieckiego. Utracono narzędzia służące do działalności pożarniczej: sikawki, wozy i ekwipunek ratowniczy. W marcu 1945 r. na stanie zborowskiej straży była: sikawka ręczna, beczkowiec dwukołowy, drabina, 2 haki i 50 m węża (w tym 5 m węża ssącego). Utracono m.in. wóz rekwizytowy, 12 toporków, 15 mundurów, 15 pasów, 12 hełmów i 1 sygnalówkę. Wiele lat musiało minąć, aby stan techniczny jednostki doprowadzono do pełnej gotowości bojowej, jednak druhowie mieli ogromny zapał i chęci do działania.

Straż w Zborowskim w chwili reaktywacji liczyła 33 członków²³. Jej naczelnikiem został Kazimierz Chojnacki, a po krótkim okresie kierowania jednostką zastąpił go Stanisław Grzelak. Następnie funkcję tę pełnili: Franciszek Hebel (wkrótce wystąpił ze straży), Marian Chojnacki (opuścił szeregi straży) i Józef Górski²⁴. Dopiero 13 X 1949 r. jednostka została formalnie wpisana do rejestru stowarzyszeń, prowadzonego przez Urząd Wojewódzki w Łodzi²⁵.

Począwszy od 1948 r. polskie władze komunistyczne ograniczały samorządność straży. Na miejsce wybieranych w demokratyczny sposób Zarządów ustanowiono komendy podporządkowane organom administracji państwowej. Trzon Komendy OSP w Zborowskim w roku 1953 tworzyli Aleksander Lesner (komendant) i Józef Górski (naczelnik). Wydarzenia „październikowe” z 1956 r. sprawiły, że do straży powróciły Zarządy wybierane przez ogół członków. W tym czasie wszelkie działania jednostki były nakierunkowane na zdobycie funduszy na zakup własnej motopompy, wobec czego organizowano zabawy dochodowe. Cel udało się osiągnąć, gdy 22 V 1960 r. odbyło się przekazanie motopompy miejscowym strażakom. W uroczystości wzięły

22 Ustalenia własne, notatki w zbiorach autora.

23 Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, Akta gminy Wojsławice w Korczewie, sygn. 921, b.p., Dane o Straży Pożarnej Ochotniczej.

24 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

25 Na podstawie art. 22 i 23 rozporządzenia – Prawo o stowarzyszeniach. Archiwum Państwowe w Łodzi, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Urząd Wojewódzki w Łodzi, sygn. 6544, k. 85, Rejestr stowarzyszeń i związków (ochotnicze straże pożarne i inne); DURP 1932, nr 94, poz. 808, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach.

udział jednostki z okolicznych miejscowości, m.in. Izabelowa, Korczewa, Pratkowa, Rudy i Sikucina²⁶.

W 1962 r. skład Zarządu straży w Zborowskim prezentował się następująco: prezes – Aleksander Lesner, naczelnik / I wiceprezes – Józef Górski (następnie Stefan Rosiak), II wiceprezes – Walenty Cłapa, sekretarz – Kazimierz Staniewski, skarbnik – Józef Tomczyk, gospodarz – Kazimierz Wróblewski, członkowie – Stanisław Ciepłucha i Tadeusz Miłek²⁷.

Podczas walnego zebrania członków 27 II 1977 r. wybrano nowy Zarząd w składzie: prezes – Stefan Rosiak, wiceprezes i naczelnik – Kazimierz Staniewski, skarbnik – Tadeusz Miłek, sekretarz – Anna Malinowska, gospodarz – Stanisław Stupski. Przewodniczącym Komisji Rewizyjnej został Henryk Tomczak, a członkiem – Jan Sędziński. W latach 1982–1986 w skład Zarządu OSP wchodził: Stanisław Fras – prezes, Jan Jakubowiak – wiceprezes, Henryk Tomczyk – naczelnik, Andrzej Pawlik – sekretarz, Jan Klimaszewski – skarbnik. W Komisji Rewizyjnej byli: Zdzisław Sobczak – przewodniczący, Bronisław Michalski – członek, Sławomir Gołdyn – członek. Kolejny Zarząd wyłoniono 16 II 1986 r. Tworzyli go: Zdzisław Sobczak – prezes, Henryk Tomczyk – wiceprezes, Jan Jakubowicz – naczelnik, Krzysztof Wlazły – sekretarz, Jan Klimaszewski – skarbnik, Bronisław Michalski – gospodarz. Komisja Rewizyjna została powołana w składzie: Stanisław Fras – przewodniczący, Piotr Stupski – członek, Piotr Pawlik – członek. Już w roku kolejnym zaszły niewielkie zmiany w składzie osobowym Zarządu. Dotychczasowy sekretarz Krzysztof Wlazły został naczelnikiem, a na jego miejsce wszedł Marek Zaworski²⁸. W lutym 1986 r. ze względu na krytyczny stan techniczny strażnicy podjęto decyzję o przeprowadzeniu gruntownego remontu budynku.

Ku zmianie i współczesności

Początek lat 90. XX w. rozpoczął nowy rozdział historii polskiego pożarnictwa. Na sierpniowym posiedzeniu w 1991 r. Sejm Rzeczypospolitej uchwalił dwie szczególnie ważne ustawy: o ochronie przeciwpożarowej oraz o Państwowej Straży Pożarnej²⁹. Działania te przyczyniły się do zmian i przeobrażeń dotychczasowej struktury

²⁶ Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

²⁷ Archiwum Państwowe w Łodzi, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Urząd Wojewódzki w Łodzi, sygn. 6544, k. 85, Rejestr stowarzyszeń i związków (ochotnicze straże pożarne i inne).

²⁸ Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

²⁹ DURP 1991, nr 81, poz. 351, Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej; ibidem, nr 88, poz. 400, Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej.

organizacyjnej ochrony przeciwpożarowej w kraju, zarówno państwowej (zawodowej), jak i ochotniczej. W przeprowadzonej ewaluacji straży, zwrócono szczególną uwagę na wszechstronną edukację pożarniczą i znaczącą poprawę warunków służby.

Dnia 20 II 1991 r. podczas walnego zebrania dokonano niewielkich zmian w składzie Zarządu OSP w Zborowskim. Naczelnikiem został Grzegorz Stupski, a sekretarzem Paweł Janiak. Pozostałe cztery osoby tworzące Zarząd (prezes, wiceprezes, skarbnik, gospodarz) pozostały na swoich funkcjach³⁰. Jednostka liczyła 25 członków czynnych (1992) i była zaliczana do straży typu M1 (nieposiadająca środka transportu)³¹.

W dniu 18 VI 1995 r. miejscowym strażakom oddano budynek strażnicy po jego remoncie i rozbudowie³². Z roku na rok aktywność straży jednak słabła i znacząco się ograniczała do niezbędnego minimum. Na początku 2001 r. liczyła 24 członków³³. Brak zaangażowania strażaków skutkowało tym, że u progu XXI w. jednostka stała na granicy upadku i likwidacji. Lata mijały, a w strażnicy za wyjątkiem motopompy M-800 nie było innego sprzętu, nawet pojazdu ratowniczo-gaśniczego.

Pierwsze niewielkie zmiany w funkcjonowaniu jednostki nastąpiły wraz z wyborem nowych władz II II 2001 r. Wyłoniono Zarząd w składzie: Jan Klimaszewski – prezes, Rafał Fras – wiceprezes, Paweł Janiak – naczelnik, Jacek Olczyk – zastępca naczelnika, Henryk Tomczyk – sekretarz, Andrzej Grądkowski – skarbnik, Henryk Markiewicz – gospodarz i Dariusz Maniewski – członek. Do Komisji Rewizyjnej weszli: przewodniczący Stanisław Fras oraz członkowie Jan Jakubowiak i Tadeusz Miłek.

W tym czasie jednostka została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego (nr 0000038983), a w roku kolejnym na terenie strażnicy zostały wykonane społecznie różne prace gospodarcze, jak wymiana drzwi wejściowych, doprowadzenie wody zimnej i ciepłej, zamontowanie szamba ściekowego, wybudowanie WC i podłączenie elektryczności, a także położenie w kuchni glazury podłogowej i ściennej. W 2003 r. jednostka liczyła 32 członków, w tym 7 kobiet³⁴.

Kolejne pozytywne i istotne przemiany w działalności straży miały miejsce na przełomie lat 2005 i 2006. W wyniku długotrwałych starań w październiku 2005 r. pozyskano pierwszy lekki samochód pożarniczy Żuk (GLM-8). Dwa lata później rozpoczęto budowę garażu. W grudniu 2008 r. zakupiono od OSP w Niesięcinie samochód

30 Starostwo Powiatowe w Zduńskiej Woli, Akta OSP w Zborowskim, sygn. 30, b.p., Protokół z Walnego Zebrania Członków OSP z 20 II 1991 r.

31 J. Stulczewski, D. Lewiński, *Dzieje zawodowego pożarnictwa w Zduńskiej Woli 1957–2017*, Zduńska Wola 2017, s. 33.

32 Złota Księga OSP w Zborowskim, b.p.

33 Starostwo Powiatowe w Zduńskiej Woli, Akta OSP w Zborowskim, sygn. 30, b.p., Informacje o jednostce.

34 Ibidem.

FOT. 2 Ochotnicza Straż Pożarna w Zborowskim (2023)

Źródło: Fot. A. Woźnicki, ze zbiorów autora

średni, gaśniczy, przeznaczony do działań ratowniczo-gaśniczych Star 244 (GBA), a już w maju 2009 r. z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Zduńskiej Woli pozyskano drugi średni pojazd gaśniczy Star 022 (GBA). W tym też roku straż otrzymała sztandar. Dzięki operatywności Zarządu i podejmowanych przez niego kolejnych działań, których celem było zwiększenie taboru oraz wyposażenia ratowniczo-gaśniczego, jednostka na mocy decyzji nr V/113KSRG z dnia 14 XII 2009 r. została wpisana do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego³⁵. OSP z upadającej, nadającej się do rozwiązania, stała się w krótkim czasie dobrze prosperującą.

W dniu 5 III 2010 r. straż w Zborowskim odwiedziła grupa funkcjonariuszy pożarnictwa z Okręgu Wołyńskiego Państwowej Służby Ukrainy ds. Sytuacji Nadzwyczajnych. 12 II 2011 r. wybrano nowy Zarząd jednostki, którego członkami zostali: Wojciech Michalski – prezes, Tomasz Szewczyk – wiceprezes-naczelnik, Seweryn Polak – zastępca naczelnika, Andrzej Kołodziejczak – sekretarz, Grzegorz Stupski – skarbnik, Piotr Tokarski – gospodarz, Piotr Reda – członek. Do Komisji Rewizyjnej weszli: przewodniczący Stanisław Sędziński oraz członkowie Rafał Fras i Marcin Jakubowiak. Wówczas jednostka zrzeszała 40 członków³⁶.

³⁵ Archiwum Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Zduńskiej Woli, Akta OSP w Zborowskim, b.p., Decyzja nr V/113 KSRG z dnia 14 XII 2009 r.

³⁶ Starostwo Powiatowe w Zduńskiej Woli, Akta OSP w Zborowskim, sygn. 30, b.p., Protokół z Walnego Zebrania Członków OSP z 12 II 2011 r.

W 2019 r. strażacy ze Zborowskiego pozyskali fabrycznie nowy samochód ratowniczo-gaśniczy marki Volvo FL280 (GBA) z napędem 4x4 Bocar posiadający zbiornik na wodę o pojemności 3 tys. litrów oraz 300-litrowy pojemniki na środek pianotwórczy. Zakup wozu o wartości 760 tys. zł był możliwy dzięki wsparciu finansowemu m.in. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (348 tys. zł), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Łodzi (212 tys. zł), Urzędu Gminy Zduńska Wola (200 tys. zł). Pojazd zastąpił wysłużonego Stara 244³⁷. Obecnie tabor jednostki tworzą pojazdy: Jelcz 315 (GCBA), Volvo FL280 (GBA), Kia Sportage (SLOp). Na wyposażeniu jest również łódź motorowa Rib.

W 2023 r. jednostka liczyła 40 osób, a jej siedmioosobowy Zarząd tworzyli: prezes Wojciech Michalski, naczelnik/wiceprezes Krystian Stupski, zastępca naczelnika Seweryn Polak, sekretarz Natalia Michalska, skarbnik Grzegorz Stupski, gospodarz Piotr Tokarski i członek Andrzej Kołodziejczak. Komisji Rewizyjnej przewodniczył Przemysław Skiba.

Dnia 13 V 2023 r. odbyły się Gminne Obchody Dnia Strażaka połączone z uroczystościami stulecia OSP w Zborowskim, podczas których sztandar jednostki został udekorowany Złotym Znakiem Związku OSP, nadawanym przez Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP.

Wartym podkreślenia jest fakt, że aż 60% osób należących obecnie do OSP w Zborowskim jest mieszkańcami wsi Czartki, które nie znajdują się na terenie gminy Zduńska Wola, a w sąsiednim samorządzie – gminie Sieradz.

Podsumowanie

OSP w Zborowskim to typowa jednostka działająca na obszarze wiejskim, na granicy gmin Zduńska Wola i Sieradz, skupiająca społeczników o aspiracjach pożarniczych, którzy kontynuują konsekwentnie i bezinteresownie działalność zapoczątkowaną przez swoich poprzedników w 1923 r. Mimo różnych kolei losu straż w Zborowskim ma się dziś dobrze. Za sprawą przyjęcia do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego jest jednostką rokującą dalsze owocne istnienie. Jej wyposażenie ratowniczo-gaśnicze oraz posiadany tabor uległ ogromnemu przeobrażeniu, a jej członkowie – strażacy ochotnicy – stale podnoszą swoją wiedzę, kwalifikacje i umiejętności.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Zduńskiej Woli
Akta OSP w Zborowskim

37 *Nowe Volvo dla OSP Zborowskie*, „Nasza Gmina Zduńska Wola”, grudzień 2009, nr 3, s. 5.

Archiwum OSP w Zborowskim

Złota Księga OSP w Zborowskim

Archiwum Państwowe w Łodzi

Urząd Wojewódzki Łódzki

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Urząd Wojewódzki w Łodzi

Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu

Akta gminy Wojsławice w Korczewie

Starostwo Powiatowe w Zduńskiej Woli

Akta OSP w Zborowskim

Źródła drukowane

Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego 1927.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1932, 1989, 1991, 2021.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie pierwszego powszechnego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych, t. 2, województwo łódzkie, Warszawa 1925.

Prasa

„Goniec Sieradzki” 1928.

„Nasza Gmina Zduńska Wola” 2009.

Literatura

„Kronika Diecezji Włocławskiej” 1989, dod. do nr 10–11.

Michalski M., *W Polsce odrodzonej (1918–1939)*, [w:] *Monografia Gminy Zduńska Wola. Od rozbiorów do współczesności*, pod red. J. Stulczewskiego i Z. Włodarczyka, Zduńska Wola 2023.

Niemiec M., *Status ochotniczych straży pożarnych w Niemczech*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2018, nr 3861.

„Rocznik Diecezji Włocławskiej na rok 1931”.

„Rocznik Diecezji Włocławskiej 1939”.

Stulczewski J., *Czas okupacji niemieckiej (1939–1945)*, [w:] *Monografia Gminy Zduńska Wola. Od rozbiorów do współczesności*, pod red. J. Stulczewskiego i Z. Włodarczyka, Zduńska Wola 2023.

Stulczewski J., Lewiński D., *Dzieje zawodowego pożarnictwa w Zduńskiej Woli 1957–2017*, Zduńska Wola 2017.